

доктор педагогічних наук,
професор кафедри вищої математики
Вінницького національного технічного університету

ПРОБЛЕМИ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. У статті розглядаються сучасні проблеми довузівської підготовки студентів-іноземців до навчання у технічних вищих навчальних закладах та шляхи їх подолання.

Ключові слова: адаптація, студенти-іноземці, навчання, довузівська підготовка, технічні вищі навчальні заклади.

Аннотация. В статье рассматриваются современные проблемы довузовской подготовки иностранных студентов к обучению в технических вузах и пути их преодоления.

Ключевые слова: адаптация, студенты-иностранцы, обучение, довузовская подготовка, технические вузы.

Abstract. The article deals with current problems Preparatory foreign students to study at technical universities and ways to overcome them.

Keywords: adaptation, foreign students, training, pre-university preparation, technical universities.

Постановка проблеми. Останні 20 років система довузівської підготовки іноземних студентів країн колишнього СРСР має найскладніший період з початку свого існування. Навчання на довузівському етапі підготовки відрізняється специфічними особливостями, які включають: гранично короткі й тверді часові параметри (від 8 до 10 місяців); незвичайні кліматичні умови; відсутність знання мови навчання; різнорівневу або недостатню підготовку за

загальнотеоретичними дисциплінами; розходження в соціокультурних середовищах, в етнопсихологічних характеристиках студентів. Все це вимагає пильної уваги до даного етапу навчання іноземних студентів.

У цілому, міжнародне співробітництво російських і закордонних ВНЗ реалізується за наступними напрямками: програма подвійного диплома; філії іноземних ВНЗ; самостійна освітня діяльність; спільні наукові центри, освітні програми та інші. Основні партнери іноземних ВНЗ – великі регіональні державні ВНЗ; в основному співробітництво здійснюється за наступними напрямками: економіка, юриспруденція, лінгвістика, інженерно-технічні спеціальності (аерокосмічна, високі технології) [1].

Україна у сфері освіти співпрацює більше ніж із 100 країнами. Показником популярності нашої країни серед іноземців є кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації, котрі налагоджують прямі зв'язки з зарубіжними університетами та привабливі ціни за навчання в порівнянні з іншими країнами. Інтеграція України у світову освітню систему посилює відповідальність освітян та урядовців за підготовку іноземних фахівців.

У фундаментальних працях провідних науковців з проблеми оптимізації адаптаційного процесу, довузівська підготовка розглядається як важливіший резерв підвищення ефективності майбутнього навчання колишніх абітурієнтів у стінах ВНЗ. При цьому в основному праці вчених присвячено питанням педагогічного забезпечення соціальної та професійної адаптації студентів у ВНЗ (Т. Алексеєва, Л. Варфоломеєва, В. Васянович, М. Горліченко, С. Гура, Д. Наурузбаєв, Г. Михайлишин, В. Перетятко, В. Петренко, Д. Порох, С. Сільверстов, Л. Чернишов, В. Шпака та інших) у більшості випускників вітчизняних шкіл. Питання ж проблем адаптації іноземних студентів до майбутнього навчання у ВНЗ, зокрема й технічних, під час довузівської підготовки вивчені досить недостатньо, про що свідчить обмаль наукових досліджень вчених колишніх країн СРСР (О. Ареф'єв, В. Груц'як, О. Кулик, О. Резван, О. Ременцов, І. Сладких, О. Суригін, О. Тетьянченко, Н. Терещенко, Г. Тохтар, Т. Шмоніна, І. Ясницька, Ю. Ясницький).

Але, як зазначає О. Ігнатюк, системний аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку свідчить, що у світовій практиці навчання іноземних студентів розглядається кожною державою як питання престижу не тільки окремого ВНЗ, а й країни в цілому [2].

Як підкреслює Н. Булгакова, на відміну від довузівської підготовки вітчизняних учнів пропедевтична підготовка іноземних громадян має будуватись з урахуванням її специфічних особливостей і головних функцій вищої школи, а саме: акумуляція, розвиток, систематизація, розширення знань з предмета мовою-посередником; культурно-просвітня та виховна робота з урахуванням адаптації особистості в нових умовах; підготовка до професійної діяльності [3]. Проте дослідження проблеми формування готовності студентів-іноземців до подальшого навчання у ВНЗ, зокрема технічних, є недостатньою. Студенти-іноземці – це особлива категорія молоді, яка має за мету отримати вищу освіту європейського зразка в Україні. Саме це змушує освітні заклади шукати шляхи вдосконалення існуючої системи їх довузівської підготовки після якої вони будуть здатні якісно отримувати знання з майбутнього фаху.

Метою статті є аналіз сучасних проблем довузівської підготовки студентів-іноземців для навчання у технічних ВНЗ та деякі шляхи їхнього подолання.

Виклад основного матеріалу. Специфіка процесу довузівської підготовки студентів - іноземців у ВНЗ визначається різницею в методах навчання в освітніх закладах їх країн та України. Проходить чимало часу, перш ніж вони пристосуються до нових вимог навчання у ВНЗ. Як наслідок – істотні відмінності в результатах навчання однієї і тієї же людини в різних умовах.

У довузівської підготовки І. Сладких виділяє три етапи адаптації: адаптацію до діючих умов через взаємодію з різними видами і формами діяльності; індивідуалізацію, як процес засвоєння даних форм на основі задоволення потреб особистості; інтеграцію в соціальну спільноту, у соціальну дійсність [4]. Беззаперечно, що саме створення умов для адаптація до іншомовного матеріального й соціокультурного середовища, оволодіння мовою

майбутнього навчання, набуття якісних знань із загальнонаукових і загальнопрофесійних дисциплін, міжкультурної й міжетнічної та міжособистісної взаємодії є головним завданням довузівської підготовки іноземних студентів.

Для регулювання процесу навчання іноземних громадян в Україні розроблено низку нормативно-правових актів протягом 1993 – 2011 років, де визначені стратегічні пріоритети реформування освіти іноземних студентів. Але удосконалення організаційно-педагогічних умов довузівської підготовки в технічних ВНЗ відбувається дуже повільно, а саме в: науково-методичному забезпеченні сучасних технологій навчання загальнопрофесійних дисциплін; удосконаленні організації аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечить доступ до інформаційних матеріалів рідною мовою з навчальних предметів для полегшення адаптації до української (російській) мови природничо-наукових та спеціальних дисциплін.

Безсумнівно, головною перепоною для студентів інших країн є мовний бар'єр. Навчання іноземних громадян, як основного контингенту студентів західноєвропейських університетів, бере початок у XII столітті. Вагомою причиною популярності західноєвропейської системи освіти того часу була єдина латинська мова навчання. Сучасному студенту в Україні за короткий термін довузівської підготовки треба опонувати не тільки основний курс спілкування іноземної, доволі складної для них мови, а й фаховий, що в технічному ВНЗ містить термінологію фундаментальних дисциплін (математика, фізика, хімія) та спеціальних за фахом. Проблема мовної підготовки на сучасному етапі вимагає негайного удосконалення під час довузівського навчання, тому що від цього залежить результат набуття студентами-іноземцями якісних знань та вмінь з фундаментальних предметів, яки мають суттєвий вплив на опанування ними фахових дисциплін. Звідси, як показує наш досвід, і низька успішність на першому курсі з фундаментальних дисциплін. Навчання іноземних студентів - першокурсників вищої математики

свідчить, що мовний бар'єр є основною проблемою якісного опанування розділів дисципліни. Тільки на другому курсі навчання студенти набувають достатнього рівня сприйняття навчального матеріалу під час лекцій та практичних занять. Перші два семестри навчання потребують регулярних індивідуальних занять, години для яких в навантаженні викладачам не надано. Отже, на наш погляд, для подолання проблеми набуття здатності студентами – іноземцями опановувати фундаментальні дисципліни в технічних ВНЗ треба до навантаження викладачам, у потоках яких є такі студенти, планувати додаткові аудиторні години для індивідуальних занять. Але, щоб хоч трохи полегшати адаптаційний мовний період на сучасному етапі в межах аудиторних занять нами використовується робота в малих групах, де до групи з 2-3 вітчизняних студентів приєднуємо іноземного студента. Враховуємо, щоб наші студенти мали навички пояснювати матеріал іншим, достатній рівень математичної та комунікативної компетенції.

Мовна адаптація студентів – іноземців під час довузівської підготовки є головним значущим фактором подальшого процесу навчання у ВНЗ, тому що від цього залежить, в першу чергу, мотивація до навчання, вплив якої на якісне набуття знань, вмінь та навичок з дисциплін важко переоцінити.

Не можна обминути під час довузівської підготовки іноземних студентів проблему формування або удосконалення в них навичок навчання та самоосвіти, але розв'язання цієї проблеми вимагає саме сформованість мотиваційної сфери, як необхідної передумови успішної навчальної та самоосвітньої діяльності. Тут треба звернути увагу на специфічний аспект мотиваційної сфери іноземних студентів, яка має зовнішню та внутрішню складові, що дуже суттєво впливають на бажання до навчання у ВНЗ, зокрема технічних. Нами виявлено, що лише 2% студентів приїзять на навчання в Україну за власним бажанням та можливістю вільного вибору (якій не враховує привабливу ціну за навчання), решта за вимогами родини або направленням країни. Тому, студентів-іноземців визначеною мірою відрізняє зовнішня складова мотиваційної сфери до навчання від українських абітурієнтів. Вибір

освітнього вищого закладу та напрямку майбутньої професійної діяльності учнями 11 класів (опитування 2012 року учнів 11 класів декількох шкіл м. Вінниці та Вінницького району) зроблено: 14 % - за бажанням батьків; 49 % - за наявним рівнем власних знань, вмінь, навичок, схильностей, інтересів та вподобань.

Отже, процес довузівської підготовки студентів-іноземців обумовлений конкретними цілями, які мають стати внутрішніми мотивами до навчання та одержання якісної конкурентоспроможної фахової освіти. Усвідомлення соціального престижу майбутнього обраного фаху, його перспективності є позитивним впливом зовнішньої мотивації до навчання іноземних студентів. Щоб забезпечити вмотивованість до навчання в період довузівської підготовки підрозділам ВНЗ, не тільки тим, що відповідають за це, треба об'єднатись для досягнення загальної мети – якісної фахової підготовки іноземних студентів. Але сучасний стан довузівської підготовки іноземних громадян у ВНЗ, на жаль, виявляє проблему того, що не завжди мотиваційна складова адаптації до навчання потрапляє в поле зору викладачів, що працюють з цієї категорією майбутніх студентів.

На наш погляд, в першу чергу, після аналізу стану мотиваційної готовності іноземних громадян до навчання, необхідно скорегувати зусилля всіх ланок підготовки у ВНЗ на створення організаційно-педагогічних умов для збудження внутрішньої мотиваційної складової до навчання у період саме їх довузівської підготовки. При цьому велика роль належить соціальній взаємодії студентів з викладачами їх співпраці для досягнення головної мети – сформованості готовності до навчання у технічному ВНЗ. На сучасному етапі це можливо за рахунок використання інноваційних форм, методів та технологій навчання, структурування й цілеспрямованого відбору навчального матеріалу, професійного спілкування, що моделює умови професійних відносин, єдності колективної навчальної роботи з індивідуальним підходом у навчанні.

Ніні у довузівської підготовки студентів-іноземців існує проблема удосконалення організації їх індивідуальної та самостійної роботи. Перш за все

це необхідність збільшення часу на консультування та контроль за виконанням самостійних, індивідуальних занять. Самостійна робота дозволяє іноземному студентові виявити творчі здібності, перевірити себе в різних формах інтелектуальної праці й цим забезпечує привабливість навчальних дисциплін, яки вивчаються, допомагає їм надалі свідомо зробити вибір спеціальності, фаху та галузі подальшого навчання. Дієвим варіантом в цьому напрямку може бути посібник (друкований або електронний для дистанційного навчання) із природничих предметів (математики, фізики, хімії) для самостійної роботи, де запропоновано для розв'язку задачі прикладного змісту за спеціальностями підготовки технічного ВНЗ. Але обов'язковою умовою таких посібників має бути наведення зразку розв'язків подібних завдань. Крім того, як показує наш досвід, позитивний вплив на мотивацію до самостійної роботи здійснює використання інтерактивних методів навчання під час аудиторних занять. До таких занять на підготовчому етапі студенти мають самостійно знайти інформаційні матеріали в Інтернеті або в навчально-науковій літературі, що змушує їх звернутися й до бібліотеки ВНЗ. Елементи змагання, що присутні під час інтерактивних занять надають успішним студентам задоволення, а решту збуджують до більш якісної самостійної роботи.

Нами розглянуто частина головних проблем довузівської підготовки, яка вимагає цілеспрямованого реконструювання, систематизації, можливо моделювання відповідно до сучасних умов.

Висновки. Істотним елементом у підвищенні академічного рейтингу навчального закладу України стає міжнародна освітня діяльність. Першим етапом навчання для іноземних громадян є довузівська підготовка, де вони здобувають знання для подальшого успішного навчання у ВНЗ. Це вимагає від центрів довузівської підготовки створення сучасних організаційно-педагогічних умов, що мають забезпечити їх адаптацію для подальшого успішного навчання за обраним фахом. У навчанні студентів-іноземців за інженерно-технічними спеціальностями діяльність викладачів визначає

реалізацію таких організаційно-педагогічних умов довузівської підготовки, після якої студенти із задоволенням залишаються на навчання саме в цьому ВНЗ.

Література.

1. Ігнатюк О. А., Сладких І. А. Студентська мобільність: світові та вітчизняні тенденції розвитку / О. А. Ігнатюк, І. А. Сладких // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2009. – № 3. – С. 75–85.

2. Ігнатюк О. А. Особливості функціонування системи інженерної освіти в країнах Європейського Союзу / О. А. Ігнатюк // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2009. – № 1 – С. 82–86.

3. Булгакова Н. Б. Система пропедевтической подготовки иностранных граждан по естественнонаучным дисциплинам в техническом университете: дис. ...доктора пед. наук: 13.00.04 / Булгакова Наталия Борисовна. – К., 2002. – 446 с.

4. Сладких І. А. Психолого-педагогічні аспекти формування готовності студентів-іноземців груп довузівської підготовки до навчання у технічних університетах / І. А. Сладких // Наука і освіта: педагогіка. – 2011. – №6'2011/СІІ. – С. 220–222.